

Gönderiliş Tarihi: 23.09.2023
Kabul Tarihi: 03.12.2023
ORCID 0000-0002-7057-243X

ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE CİNAS SANATI

Halit ÜNEŞ¹

ÖZ

Türk şiirinde kafiye başlangıçtan beri sağlam bir yer tutar. Kafiye, şiirde ahenk gücünü artırır. Şiirin belleklerde daha kolay kalmasını sağlar. Dizelerin ahenkli bir vurgu ile kesilmesine yardımcı olur. Bütün bu ahenkli durumların yanında kalıcılığı sağlayan en önemli sanat; kafiyelerin içerisinde “cinas” sanatıdır. Cinaz, âşıklık geleneğinde ustalık gerektiren bir sanat biçimidir. Âşıklar, cinaz yoluyla şiirlerine derinlik katar, dinleyicileri düşündürür ve onların hayal gücünü tetikler. Bu şekilde, âşıklık geleneği hem eğlendirir hem de düşündürür, halkın duygusal ve estetik ihtiyaçlarını karşılar ve aynı zamanda bir kültürel miras olarak önemli bir rol oynar.

Bu çalışmada, çeşitli âşıkların eserlerine odaklanarak cinaz sanatının incelenmesi ve bu sanata ilgiyi artırma amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, incelenen nazım ve nesirler, ilgili cinaz çeşitlerini temsil eden örnekler olarak seçilmiştir. Bu şekilde, belâgatın bir parçası olan bed’i ilminin “lafza dayalı süsleme sanatlarından” biri olan cinaz sanatını daha ayrıntılı bir şekilde açıklanması amaçlanmıştır.

Yapılan çalışmada âşıkların şiirlerindeki cinaz sanatı, şiirlerin derinliğini artırarak, etkileyiciliğini güçlendirmektedir. Ayrıca dinleyicileri düşünmeye sevk eder ve kültürel değerini yükseltir. Âşık şiiri, cinaz sanatının katkısıyla sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmaz, aynı zamanda insanların duygusal ve düşünsel bağlamda etkilenmelerine olanak tanır.

Anahtar Kelimeler: Âşık, gelenek, şiir, kafiye, cinaz, halk edebiyatı

Jel Kodları: Y80, Y90, Z00

THE ART OF PUNS IN THE MINSTRELSY TRADITION

ABSTRACT

Rhyme has a strong place in Turkish poetry from the beginning. Rhymes increase the power of harmony in poetry. It allows the poem to remain in memory more easily. It helps cut the strings with harmonious emphasis. Besides all these harmonious situations, the most important art that provides permanence is It is the art of "pun" within rhymes. Punning is an art form that requires mastery in the minstrelsy tradition. Minstrels add depth to their poems through puns, make listeners think and trigger their imagination. In this way, the minstrel tradition both entertains and provokes thought, meets the emotional and aesthetic needs of the people, and plays an important role as a cultural heritage.

In this study, examining the art of punning by focusing on the works of various minstrels and increasing interest in this art is aimed. For this purpose, the verses and prose examined were selected as examples representing the relevant pun types. In this way, explaining the art of puns, which is one of the "verbal-based decorative arts" of the science of bed'i in more details, which is a part of rhetoric.

In the study, the art of puns in the poems of the minstrels increases the depth of the poems and strengthens their impressiveness. It also prompts listeners to think and increases their cultural value. Minstrel poetry not only offers an aesthetic experience with the contribution of the art of punning, but also allows people to be affected emotionally and intellectually.

Keywords: Minstrel, tradition, poetry, rhyme, pun, folk literature.

Jel Codes: Y80, Y90, Z00

¹ Dr., Öğretmen, Tokat Bilim ve Sanat Merkezi, halitunes60@gmail.com

1. GİRİŞ

Âşıklık geleneği, özellikle Anadolu coğrafyasında kökleri derinlere uzanan ve Türk halkının kültürel birikimini yansıtan önemli bir halk edebiyatı geleneğidir. Bu geleneğin merkezinde "âşıklar" yer alır. Âşıklar, genellikle saz eşliğinde, kendilerine özgü bir üslup ve dize yapısıyla şiirlerini söylerler. Âşıkların yetenekleri, sahip oldukları bilgi birikimi ve şiirlerindeki sanatsal ifade güçleriyle tanınırlar.

Âşıkların şiirleri, genellikle duygusal ve sosyal temalara odaklanır. Aşk, doğa, insan yaşamı, vatan sevgisi, dini değerler ve toplumsal eleştiriler gibi birçok farklı konuyu işlerler. Şiirlerinde halkın duygusal dünyasına seslenirken, aynı zamanda toplumsal olaylara da değinirler.

Âşık şiirinde "cinas" denilen retorik bir yöntem, âşık şiirinin zenginliğini artırır. Cinaz, kelime oyunları, mecazlar ve anlam oyunları gibi unsurları içerir. Âşıklar, cinaz kullanarak hem söyledikleri sözlerin yüzey anlamıyla ifade ettikleri mesajı güçlendirir hem de derinlemesine düşünmeye teşvik ederler. Dinleyicinin dikkatini çekmek, düşündürmek ve şiire daha fazla katman eklemek amacıyla cinası kullanırlar.

Kafiyelerin önemi ve âşıklığın önemi elbette büyüktür; ancak burada vurgulanacak olan cinaz sanatı; özellikle yüzyılımızda âşıklar içerisinde de unutulmaya yüz tutmuştur. Belki de bu yüzyılda bu geleneğin içerisinde kafiyelerin en süslüsü olan cinaz sanatını icra edecek bir âşığın olmaması bizi bu sanata yönlendirmiştir.

Bir edebiyat terimi olan cinaz, anlamları farklı olmak şartıyla yazılışları aynı yahut benzer olan kelime ya da kelimeleri nazım ya da nesirde kullanma sanatını ifade eder. Arap dili ve belâgatı'nda lafza dayalı süsleme sanatlarından biri olan cinazın etkili söz söyleme sanatında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Dinleyeni cezbeden lafızlar arası uyum sebebiyle kulağa oldukça hoş gelen cinaz edebi anlatımlarda tercih edilen edebi sanatlardan biridir (Meydanlıoğlu; 2019, 155-167).

Cinaz, yazılışı ve okunuşu aynı; anlamları farklı kelimelerle oluşturulan söz sanatıdır (Karabey-Malay; 2000, 113-115). Okunuşu aynı olmakla birlikte, anlam farkı ortaya çıkarmak için kelimelerin tonlaması veya hecelerinin ortaya çıkardığı duygu değişebilir.

Saraç'a göre ise ses tekrarına ve benzeşmesine dayalı söz sanatlarından olan cinaz, anlamca farklı, yazılış veya söyleyiş bakımından ise benzer lafızların bir arada kullanılması sanatıdır (Saraç; 2007:246). Cinaz ne kadar güçlü ise; âşık söze hâkimiyetini daha çok ortaya çıkararak göstermeye çalışır.

Cinazlı lafızların harflerin sayısı, cinsi, harekesi ve sırası bakımlarından mümkün olan en üst düzeyde benzeşmesi esastır. Cinazda her ne kadar anlamdan ziyade lafızların ses değeri önemli gibi görünse de lafızların farklı anlamları çağrıştırmaları okuyucuda estetik bir zevk uyandırır ve onun hayal dünyasını zenginleştirir (Başpınar; 2018, 40-58)

Cinaz sanatı söylenişleri ve yazılışları aynı ama anlamları farklı olan sözcüklerle yapılır. Genellikle dize sonlarına bahsettiğimiz niteliklere uygun sözcükler getirilip beyitte anlam bütünlüğünün yanı sıra söyleyiş güzelliği sağlamak hedeflenir. Bu sanata tecnis diyen de vardır. Cinaz, Osmanlı edebiyatında yani divan şiirinde, yeni şiirde, halk şiirinde ve günümüzdeki şiir anlayışında kullanılan bir sanattır.

Sözlükte "iki şeyin birbirine benzemesi" anlamında mastar olan cinaz, edebiyat terimi olarak anlamları farklı, yazılış ve söylenişleri (sesleri) aynı yahut benzer olan kelimelerin nazım ve nesirde bir arada kullanılması yoluyla yapılan söz sanatını ifade eder. Bazı belâgat âlimleri bu sanata "tecnis", "tecânüs" ve "mücânese" adını da vermişlerdir. Bir ibarede cinaz bulunması için en az iki lafız arasında benzerlik bulunması gereklidir. Bu lafızların isim veya fiil olması; yahut kelime köküne getirilen ekler ile meydana getirilmiş olması durumu değiştirmez. Lafızların benzerliği dört yönden gerçekleşir. Bunlar lafızları meydana getiren harflerin a) nevi/cinsi b) sayısı c) harekesi d) sırasıdır (Güngör; 2004, 4-5).

Âşıkların şiirlerinde cinaz sanatını kullanmalarının amacı, şiirlerin daha derin anlaşılmasını, zenginleştirilmesini ve dinleyicinin sanata katılımını sağlamaktır. Cinaz, âşıkların şiirlerine hem

estetik bir boyut katmak hem de içerikte gizlenen daha derin anlamları ortaya çıkarmak için kullandıkları bir retorik araçtır. Bu sanatın amacı şunları içerir:

1. **Derinlik Katma:** Âşıklar, cinas kullanarak şiirlerine derinlik katarlar. Sözlerin yüzey anlamının ötesine geçerek daha zengin anlam katmanları yaratırlar. Bu, şiirin daha fazla düşündürücü ve etkileyici olmasını sağlar.
2. **Dikkat Çekme:** Cinaz, dinleyicinin dikkatini çekmeye yardımcı olur. İki anlamı aynı anda taşıyan ifadeler, dinleyicinin ilgisini çeker ve şiiri daha çekici hale getirir.
3. **Düşünmeye Teşvik:** Âşıklar, cinas kullanarak dinleyicilerin aktif olarak düşünmelerini sağlar. Şiirde gizlenen derin anlamları keşfetmek için dinleyicinin katılımını teşvik ederler. Bu, şiiri daha etkileşimli bir deneyim haline getirir.
4. **Sanatsal Değer:** Cinaz, âşıklık geleneğinin önemli bir sanat ögesidir. Âşık, cinası ustalıklı kullanarak şiirini sanatsal açıdan zenginleştirir ve estetik bir değer katar.
5. **Gelenek ve Kültürel Miras:** Cinaz, âşıklık geleneğinin önemli bir parçasıdır ve bu geleneğin sürdürülmesine katkıda bulunur. Âşık, cinası kullanarak geleneksel âşıklık sanatını gelecek nesillere aktarır.
6. **Duygu ve Anlam Yoğunluğu:** Cinaz, âşık şiirinde duygu yoğunluğunu artırır. Sözlerin birden fazla anlam taşınması, dinleyicilerin şiirdeki duygusal ifadeye daha fazla odaklanmasını sağlar.

2. AMAÇ

Âşıklık geleneğinde cinaz, âşıkların şiirlerinde daha derin anlamlar gizlemelerini ve dinleyiciyi katılıma davet etmelerini sağlar. Bu, halk edebiyatımızın önemli bir parçasıdır ve Türk kültürünün zenginliğini yansıtır.

Âşıkların şiirlerinde işlediği cinaz, geleneksel Türk âşık edebiyatının önemli bir özelliğidir. Bu retorik yöntem, şiirin daha etkileyici ve derinlemesine anlaşılmasını sağlar. Cinaz, kimi zaman mecaz, kimi zaman kelime oyunları ve imalar yoluyla gerçekleştirilir. Âşık şiirinde cinazın ana amacı, şiiri daha etkileyici ve düşündürücü hale getirerek dinleyicinin ilgisini çekmek ve onu düşünmeye sevk etmektir.

İnsanları geçmişe bağlayan bazı değerler vardır. Bu değerleri birçok olgu ile açıklamak mümkündür; fakat biz bu olgular içerisinde yer alan âşıklık geleneği ve bu gelenek vasıtasıyla âşıkların şiirlerini ortaya koyarak okurlar nezdinde unutulmaya yüz tutmuş bu gelenek yeniden canlandırılır. Aynı zamanda şiirleri yoluyla kafiyeler; özellikle cinazlı kafiyelerin okurlara sevdirmesi ve öğretilmesi amaç edinilmiştir. Kapsam içerisine alınan âşıklar vasıtasıyla incelenen şiirlerde ilgili kitlenin cinaz konusunu daha kapsamlı ve kalıcı olarak ele alması çalışılmıştır.

3. YÖNTEM

Âşıklar, âşıklık geleneği ve âşıkların şiirlerinden yola çıkarak adı geçen âşıkların şiirleri incelenmiş ve bu incelenen şiirler vasıtasıyla cinazlı kafiyeler tespit edilmiştir. Okurların bu gözle baktıkları âşıkları ve âşıklığı daha çok sevmeleri yöntemi izlenerek; gelenekteki âşıkların şiirleri örnek gösterilerek kafiyeleri bulmalarına farklı bir gözle bakılmıştır. Bulgularda gösterilen âşıkların şiirlerinde “cinaz” sanatı daha çok kullanılmıştır. Şunu da açıkça belirtmeliyiz ki geçmiş yüzyıllarda gazellerde, belâgatlarda, Kur’an-ı Kerim’de bu sanata çok rastlanmakla beraber günümüzde cinaz sanatı çok az göze çarpmaktadır. Bu nedenledir ki; hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde; özellikle de cinazlı şiirlerin daha anlaşılır olması, geleneğin kültürümüzün bir parçası olarak sürdürülmesi gerektiğinin vurgulanması bu yöntemin doğru olduğu tespitini doğurmuştur.

4. BULGULAR

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak tespit ettiğimiz şiir ve âşıkların şiirlerinde ortaya çıkardığımız cinasları örnekleriyle aşağıda vurgulanmıştır:

4.1. *Fatih Devrinde Cinaz Ustası Bir Şair: Hafî*

Hafî'nin şiirlerinin bulunduğu mecmualarda yola çıkılarak kendisinin cinaz sanatına düşkün bir şair olduğunun altı çizilmiştir. (Ersoy, 2013, 195-216).

Divanı'ndan cinaz örneğini aşağıda vermeye çalışacağız.

Nâzil olan âyet-i ğüsn ol perîşânındadır

Kim dil-i ũuşşâ kanuũ zũlf-i perîşânındadır.

Birinci dizede geçen 'perişan' kelimesi şanlı, üstün anlamında kullanılmıştır; ikinci dizede geçen 'perişan' kelimesi kötü durumda görünmek anlamındadır. Burada vermeye çalıştığımız örnek bir âşığın değil; Fatih devrinde yazmış olan bir şairin divanıdır.

4.2. *Âşık Birfâni:*

Âşık Birfâni'nin şiirlerinde dörtlük içi kafiye çeşitlerinden cinaslı kafiye'ye sadece iki şiirinde rastlamaktayız (Ercil; 2008, 100).

Neler olmaz insan yola *düşünce*

Kimi hayalince kimi *düşünce*

Kuş misali aklı yoklar *düşünce*

Yakalamak da var salmak da vardır

Yukarıdaki dörtlükte düşünce kelimesi ilk mısradan yola çıkmak, ikinci mısradan rüya, üçüncü mısradan ise düşünce anlamlarında kullanılarak cinaslı kafiye oluşturulmuştur.

Bu böğürtlen, *bu dağın*,

İkisi de *bu dağın*.

Ne sevdada ey doğa,

Senin dalın *budanın*...

Bu dörtlükte ise "bu dağın" kelimeleriyle cinaslı kafiye yapılmıştır. Bu kelimeler ilk mısradan bir meyve çeşidini işaret etmek için, ikinci mısradan dağ kelimesini işaret etmek için, son mısradan ince ve küçük dal anlamında kullanılmıştır.

4.3. *Âşık Selmani:*

Âşık Selmani de cinaz sanatı aşağıda örneklerini vereceğimiz mani örneklerinde karşımıza çıkmaktadır (Avşar; 2012, 273-274).

Kan damlar kandiline

İnanıp kan diline,

Gönül adı verilmiş,

Damarda kan diline.

Toprağın taşın güzel,
Cevahir taşın güzel,
Bu yurt sana yakışmaz,
Bu ilden taşın güzel.

Her payı Tokat'ta yer,
Arpayı tok at da yer,
Yemek nasip olursa,
İnsanlar tokat da yer.

Gül desem gülmemiş,
Yakışmaz Gül Memiş'e,
Ben nasıl gül diyeyim,
Gül yüzlü gülmemiş.

Giyin bir kazak dede,
Bahçeyi kazak dede,
Torunların sakallı,
Sen hâlâ kazak dede.

Şu bizim Arzu hala,
Namusla ar Zuhâl'a,
İzdivaç isteyenler,
Koşar Topal Zuhâl'a.

Sopa denir tokata,
Yem verilmez tok ata,
Neden Tokat denilmiş,
Söylen şirin Tokat'a.

Sen onasın o sana,
Osanmaz ki osana,
Doydum osandım desen,
Gücenmez mi o sana.
Kar yağar kar çiğdeme,
Yağan kara çiğ deme,
Olgunlaşmış bir cana,
Bu pişmemiş çiğ deme.
Me harfinin mes'i var,
Ayağında mes'i var,
Yüzü güzel güzelin,
Ne güzel gülmesi var.

Elma verdim geline,
Gel diyene geline,
Canım cesette iken,
Gelin girme gel ine.

Hal anlatma nekese,
Terzi bilmez ne kese,
Parasızın cebinde,
Ne cüzdan var ne kese.

Ateşi narı güzel,
Coşkun pınarı güzel,
Güzellerin koynunda,
Ayvası narı güzel.

Allanan almasana,
Almayı almasana,
Biraz sohbetleşelim,
Beni de al masana.

Bak şu bizim kel eme,
Lahana der keleme,
Emene kel deyip de,
Emeni lekeleme.

Ders okurum heceli,
Vav ışıktır He celi,
Bu yazdığım cinaslar
Hepsi yedi heceli.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere cinaslar bu âşığımızda manilerde görülmüş olmakla birlikte; ahenk cinas sayesinde dörtlükleri çok akıcı yapmıştır. Bu da okurların gerek şiire, gerekse de cinasa bakışını olumlu yönde etkilemektedir.

4.4. *Âşık Firkatî:*

Cinas, dize sonlarında, yazılışları aynı anlamları farklı olan kelimelerin bir arada kullanılmaları sonucu ortaya çıkar. Cinaslı kafiyeler seççe aynı, anlamca ayrı olan kelimelerden ya da kelime gruplarından yapılmış kafiye türüdür (Kocakaplan 1992: 21). Âşık Firkatî en çok bu kafiye çeşidini kullanmıştır. Bu çalışmada bulunan şiirlerin çoğu bu kafiye türünden oluşmaktadır.

Çarşamba, Perşembe sonra *Eynesil*
Her taraftan kir bulaşmış *eyne sil*
Batıya özenti duyan *ey nesil*
Neden halef olmuyorsun *atana*

Firkatî'nin sözü hasmı *haki'mi*
Erenlerin ayağının *hak'imi*
Bir Ömer yok adaletin *hâkimi*
Gelip bugün başımıza *atana*

Firkatî'nin yukarıda verilen ilk dörtlüğün birinci dizesindeki “eynesil” Giresun’un bir ilçesi, ikinci dizesindeki “eynesil” sözcüğü elbise, üçüncü dizede geçen “eynesil” ise nesile hitaptır. İkinci dörtlüğün ilk dizesinde geçen “hâkim” sözcüğü gerçek, ikinci dizedeki “hâkim” sözcüğü toprak, üçüncü dizedeki “hâkim” sözcüğü ise adalet dağıtan anlamında kullanılmıştır. Âşık; aynı zamanda birinci dörtlüğün dördüncü dizesindeki “ata” sözcüğü geçmiş, ikinci dörtlüğün dördüncü dizesindeki “ata” sözcüğü geçmek anlamında kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere her iki dörtlükteki sözcükler de yazılışları aynı olduğu hâlde anlamları farklıdır. Böyle sözcükler cinaslı uyak türüne girmektedir. Aynı zamanda bu tarz uyak türü ile şiir

yazmak çok büyük ustalık gerektirir. Bu ustalığı Âşık Fırkatî şiirlerinde göstermiştir. Ayrıca aynı şiir içinde birkaç yerde cinas kullanması da başarısını göstermektedir (Üneş, 2018: 68).

Konunun daha iyi anlaşılması; amacımızın yerine getirilmesi ve sonuca bağlanması açısından Âşık Fırkatî'nin özellikle cinas sanatının da açıklanması ve daha iyi anlaşılması gayretiyle aşağıda vereceğimiz dörtlükler bu sanata çok iyi örnek teşkil edecektir.

Kartal gibi yükseklerden *in eye*

Leş bulursan al götür bir *ine ye*

Baban tosun anan benzer *ineye*

Şairlikten ne anlarsın *a dana*

Dörtlükte âşığımız; “Ada” isimli şiirinin birinci dizesinde “eye” kelimesini taraf, yan; ikinci dizede “in” kalınacak mağara anlamında, üçüncü dizede ise “ineye” diye hayvan olarak kullanmıştır. Son dizesinde bir altta mahlasının da geçtiği dörtlükte “ a dana” derken ineğin küçüğü olan dana anlamında kullanırken; diğer dörtlüğün son dizesinde geçen “adana” kelimesi kara parçası olan ada anlamında kullanılmıştır.

Der Fırkatî kavuşsan da *yüz üne*

Asılsızın astarı ne *yüzü ne*

Otağ kursan deryaların *yüzüne*

Gemi yapıp çıkacağım *adana*

Gene aynı başlıklı mahlasının kullanıldığı şiirinin ilk dizesinde “yüz üne” derken meşhur olma anlamında, ikinci dizede çehre, yüz anlamı olan gerçek anlamda, üçüncü dizede mekânın üst tarafı anlamlarında kullanılmıştır.

Ey yanağı lâle gül yüzlü *Suna*

İpek gömlek aldım *kırka yar sana*

Dudağın goncadan dilin mey *suna*

Vurup şu bağrımı *kırka yarsana*

“Yarsana” adlı bu şiirinin birinci dizesinde âşığımız “suna” kelimesini methiyeler sunduğu sevgilisinin ismi olarak, ikinci dizede “kırka yar sana” kelimesini parçalara ayırmak anlamında, üçüncü dizede geçen “suna” kelimesini sunmak, vermek anlamında, dördüncü dizede geçen “kırka yarsana” derken bölümlere ayırma anlamında kullanırken diğer dörtlükteki son dizedeki “kırk ayar sana” kelimesini kuyumcunun biçtiği altın değeri anlamında kullanılmıştır.

Gene aynı başlıklı şiirin ikinci dörtlüğünün birinci dizesinde geçen “inci den seni” kelimesi değerli taş anlamında, ikinci dizede “inciden” kelimesi üzen anlamında iken üçüncü dizede de yine kıran anlamında kullanılmıştır.

Yaradan var etmiş *inci den seni*

Gülmesin dünyada *inciden seni*

Derya lâl eylemiş *inciden seni*
Sarraf değer biçer *kırk ayar sana*

Bezirgânlar doldururlar *has taya*
Tabip gerek ilaç versin *hastaya*
Yavru katır hiç benzer mi *has tay a*
Çünkü onda merkep baba at ana

“Atana” adlı şiirinin birinci dizesinde “has taya” adlı kelimeyi güzel anlamında, ikinci dizede “hastaya” kelimesi sağlıklı olmayan, hasta anlamında, üçüncü dizde “has tay a” kelimesi sağlıklı, semiz anlamında kullanılmıştır.

Der Firkatî kış bulanık *yaz arı*
Hiç durmadan çalışmış *yaz arı*
Vardır nice tecnislerin *yazarı*
Gücü yetmez senin bir *ayağına*

Son olarak da cinas (tecnis) sanatında ne kadar hünerli olduğundan bahseden “Bir Ayağına” adlı şiirinin ilk dörtlüğünün birinci dizesinde geçen “yaz arı” daki yaz mevsim anlamında, ikinci dizede geçen “yaz arı” da geçen yaz yazmak anlamında, üçüncü dize geçen “yazarı” ise yazan kişi anlamlarında kullanılmıştır.

Firkatî’nin cinas sanatında yazmış olduğu kırk dört şiirinden örnekler çoğaltılabilir; ancak konunun bu şekilde anlaşılacağı ve amacına uyacağı kanaatine varıldığı için adı geçen sanattaki örnekler ve açıklamaları yeterli görülmüştür.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Cinas, âşık şiirini daha ilgi çekici hale getirerek dinleyicinin şiirle daha yakın bir bağ kurmasına olanak tanır. Bu da âşık şiirinin toplumsal etkisini artırır ve halkın duygusal ve kültürel deneyimini paylaşma aracı olarak işlev görür. Cinaz, âşıkların ustalıklarını sergilediği, şiirin gücünü artıran ve âşıklık geleneğinin özgün bir özelliği olarak önemli bir rol oynar.

Âşıkların şiirlerindeki cinas sanatının sonucu, şiirlerin daha etkileyici ve anlamlı hale gelmesidir. Cinaz, âşıkların şiirlerine derinlik katar, dinleyicilerin dikkatini çeker ve düşünmeye teşvik eder. Bu sanat, âşık şiirinin daha fazla katman taşımaya sağlar ve şiirin estetik, duygusal ve anlamsal yönlerini güçlendirir.

Aşağıda, âşıkların şiirlerindeki cinas sanatının sonuçlarını daha detaylı olarak açıklayan bazı noktalar:

Daha derin anlam, cinas kullanılan âşık şiirleri, yüzeyde anlatılanın ötesinde daha derin anlamlar taşır. Dinleyiciler, cinas sayesinde şiirin altında yatan daha karmaşık düşünceleri ve duygusal katmanları keşfederler.

Etkileyici ve sanatsal, cinas, âşık şiirini daha etkileyici hale getirir. Sözlerin iki veya daha fazla anlam taşınması, şiirin zenginliğini artırır ve dinleyiciler üzerinde güçlü bir etki bırakır.

Düşüncüyü teşvik, âşık şiirinde cinas, dinleyicilerin aktif olarak düşünmelerini teşvik eder.

Katılım ve içsel bağlantı, cinas, dinleyicileri şiire katılım göstermeye teşvik eder. Bu, şiir ile dinleyici arasında güçlü bir içsel bağlantı oluşturur, dinleyiciyi şiirin içine çeker.

Kültürel değer, cinas, âşık şiirini daha değerli bir kültürel miras haline getirir. Âşıkların şiirleri, cinas sayesinde geleneksel Türk kültürünün ve halk edebiyatının zenginliğini yansıtır.

Hafızalarda kalıcılık, cinasla işlenmiş şiirler, dinleyicilerin hafızasında daha kolay kalır.

İkilikler, kelime oyunları ve imalar, şiiri daha unutulmaz hale getirir.

Sonuç olarak, âşıkların şiirlerindeki cinas sanatı, şiirlerin derinleşmesini, etkileyciliğini artırmamasını, dinleyicileri düşünmeye sevk etmesini ve kültürel değerini yükseltmesini sağlar. Âşık şiiri, cinas sayesinde sadece güzel bir estetik deneyim sunmakla kalmaz, aynı zamanda insanların duygusal ve düşünsel bağlamda etkilenmelerini sağlar.

Netice itibariyle cinas sanatı, halk edebiyatı, âşık şiiri ve geleneksel sanat gibi konularla yakından ilişkilidir ve söz sanatlarına dayalı bir retorik yöntemdir. Bu, şiirin daha derin anlam taşımamasını, dinleyicinin katılımını ve estetik değerini artırır.

Bütün bu anlatımlardan yola çıkarak bu çalışmada kültürümüz içerisinde unutulmaya yüz tutmuş âşıklık geleneği; bunun icracıları olan âşıklar ve icra ettikleri şiirlerinin bir parçası olan cinas sanatını öğrencilerin anlayışına, küllenmeye yüz tutmuş geleneğin küllerinden yeniden doğuşuna vesile olmaya çalıştık. Bu yolda öğrencilerin bu gelenekten, şiirlerinden; özelliklerde en önemli amacımız olan âşıkların şiirleri yoluyla bahse konu olan cinas sanatı yoluyla hem cinası hem de kafiyeleri sevdirmenin gurur ve mutluluğuna şahit olduk.

Belki bu geleneği ve adı geçen sanatı irdelerken çok fazla âşık bulamamanın hayal kırıklığını yaşamakla birlikte XX. yüzyılda ve günümüzde hala yaşamakta olan ve bu sanatın üstatlarından ve icracılarından sayılacak olan Âşık Fırkatî'yi ve eserlerini tanıma cinas sanatını öğrencilere severek ve sevdirecek kavratma mutluluğuna nail olduk. Her ne kadar proje konusu incelenirken karşılaşılan problem neticesinde; öğrencilerin kafiyeye konusunu çok iyi bilmemelerinin yanı sıra; kavratmaya çalıştığımız âşıklık geleneğine de çok vakıf olmamaları bu konuyu kavramalarını zorlaştırmakla beraber şiirlerde buldukları cinas sanatı konuyu sevmelerini kolaylaştırmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği üzere halk edebiyatı ürünlerinden masal, fıkra, efsane, destan, türkü, halk hikâyelerinde olduğu gibi halk şiiri (âşıklık) geleneğinde de konu “deniz derya” gibidir. Bu nedenle bu konulara daha uzun zaman ayırarak ve kaynakları daha geniş incelenmeli, daha çok veri elde edilebilmelidir. Hatta adı geçen geleneğin ve icracılarının icra etmiş oldukları sanatın dünyadaki örnekleri de çok geniş bir şekilde araştırılmalıdır.

Yine de makalede ortak kültürümüzün simgesi olan Âşıklık geleneği, âşıklar ve onların şiirlerinde geçen cinas sanatını ele alabildik. Yapılan incelemeler ortak kültürün göstergesi olan bu geleneğin icracılarının sayısının oldukça fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedendir ki; yukarıda da belirtmeye çalıştığımız bahsi geçen konular daha kapsamlı irdelenmeli ve konunun tam olarak sevildiği sonucuna varıldığı zaman da başka kişiler tarafından daha geniş bir şekilde keşfedicileri tarafından keşfedilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Avşar, Muhammed, (2012), Tokat'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Selmani, Tokat Belediyesi Kültür Hizmeti, S. 273-274.
- Başpınar, Fatih, (2013), *Garâmî: Dîvân*. İstanbul: Yedirenk Yayınları, S. 40-58.
- Dilçin, Cem, (1992), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercil, Mahmut, (2008), Malatyalı Âşık Birfâni (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri), Elazığ, S. 100.
- Ersoy, Ersen, (2013), Fatih Devrinde Cinast Ustası Bir Şair: Hafî, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Cilt: 11, S. 195-216.
- Karabey, Turgut-Malay, Mehmet, (2000), Ahmet Cevdet Paşa Belâgat-I Osmaniye, Ankara: Akçağ Yayınları, 113-115.
- Kocakaplan, İsa, (1992), Açıklamalı Edebî Sanatlar, Araştırma-İnceleme Dizisi, İstanbul: Meb Yayınları.
- Küpeli, Güngör, (2004), Kur'an-I Kerim'deki Bedî' İlmi İle İlgili Muhassinat-I Lafziyye'den “Cinas” Edebi Sanatı, <https://katalog.marmara.edu.tr/Eyayin/Tez>.
- Meydanlıoğlu, Ayşe, (2019), Arap Dili ve Belâgatı'nda Cinast Sanatı, Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi, 10(1): S. 155-167.
- Saraç, M. A. Yekta, (2007), Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat, Gökkuşbu Yayınları.
- Üneş, Halit, (2018), Âşık Fırkatî (Hayatı, Sanatı, Şiirleri ve Hikâyeleri), İstanbul, Artikel Yayıncılık.